

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025 (RP 109/2024 rd): Ärendet har lämnats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 28.10.2024.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Taina Eckstein, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- ledande expert Juha Saunamäki, justitieministeriet
- ledande expert Juha Sepponen, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Tarja Nupponen, social- och hälsovårdsministeriet
- expert Anttoni Saarinen, social- och hälsovårdsministeriet
- jämställdhetsombudsman Rainer Hiltunen, Jämställdhetsombudsmannens byrå
- diskrimineringsombudsman Kristina Stenman, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- direktör Eerik Tarnaala, Regionförvaltningsverket i Södra Finland, ansvarsområdet för arbetarskydd
- ekonomidirektör Johanna Sommarberg, UF-centret
- forskningschef Peppi Saikku, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- generaldirektör Antti Koivula, Arbetshälsoinstitutet
- generalsekreterare Taina Riski, Delegationen för jämställdhetsärenden
- utvecklingschef Mikko Mehtonen, Finlands Kommunförbund
- vice verkställande direktör Timo Reina, Finlands Kommunförbund
- chefekonom Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- chefekonom Patrizio Lainá, STTK rf
- ledande expert Vesa Rantahalvari, Finlands näringsliv rf
- forskningshandledare Ilkka Kiema, Forskning om arbete och ekonomi LABORE.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Akava ry

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

- Företagarna i Finland rf
- Näringslivets forskningsinstitut ETLA.

Inget yttrande av

- Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Enligt den allmänna motiveringen till statsbudgeten för 2025 (RP 109/2024 rd) har Finlands ekonomi varit i recession och bruttonationalprodukten (bnp) minskar med ytterligare 0,2 procent under 2024. Ekonomin förväntas dock återhämta sig och bnp beräknas öka med 1,7 procent 2025. Underskottet i de offentliga finanserna beräknas öka till 3,7 procent av bnp under 2024, men minska till 3,2 procent 2025. Antalet sysselsatta har minskat under lågkonjunkturen, men den ekonomiska tillväxten förväntas medföra ökad sysselsättning och mindre arbetslöshet. År 2025 beräknas sysselsättningsgraden (bland 15—64-åringar) ligga på 73,1 procent och arbetslöshetsgraden på 7,6 procent.

Regeringen har beslutat om samlade åtgärder som stärker de offentliga finanserna med uppskattningsvis 9 miljarder euro. Åtgärderna i regeringsprogrammet stärker de offentliga finanserna med ett nettobelopp som beräknas uppgå till 6 miljarder euro år 2027. Som en del av de samlade åtgärderna ska utgifterna inom de offentliga finanserna anpassas med ett nettobelopp på cirka 4 miljarder euro. Dessutom genomförs strukturpolitiska åtgärder med vilka man strävar efter att stärka de offentliga finanserna med cirka 2 miljarder euro år 2027. Regeringen fattade våren 2024 beslut om ytterligare åtgärder som ska stärka de offentliga finanserna med cirka 3 miljarder euro från och med 2025. Av dessa består cirka hälften av utgiftsbesparingar och hälften av skatteåtgärder.

Finlands mål är att höja forsknings- och utvecklingsfinansieringens (FoU) andel till fyra procent av bnp före 2030. I budgeten för 2025 uppgår FoU-finansieringen till sammanlagt ungefär 2,91 miljarder euro, vilket är en ökning på cirka 280 miljoner euro i förhållande till den totalsumma som fastställdes i budgeten för 2024.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet behandlar budgetpropositionen för 2025 inom ramen för sitt eget ansvarsområde och vill ta upp följande frågor.

Sysselsättning

Regeringen strävar efter att höja sysselsättningen med åtminstone 100 000 sysselsatta före 2027. För att målet ska nås har regeringen lämnat flera propositioner med förslag till revidering av lagstiftningen som gäller arbetslivet. Flera av dem behandlas för närvarande i riksdagen. Finansministeriet uppskattade i en bedömning i april 2024 att de åtgärder som träder i kraft under innevarande år kommer att stärka den strukturella sysselsättningen med cirka 74 000 sysselsatta på medellång sikt.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Vid behandlingen av budgeten för 2025 är sysselsättningsläget svårt. Recessionen har minskat antalet sysselsatta och enligt arbets- och näringsministeriets uppgifter om arbetsförmedling finns det ungefär 12 procent fler arbetslösa än för ett år sedan. Samtidigt har antalet lediga arbetstillfällen som anmälts till Arbetskraftsförvaltningen fortsatt att minska kraftigt. I augusti 2024 fanns det ungefär 47 procent färre lediga jobb än året innan.

Tillhandahållandet av offentlig Arbetskraftsservice har hållits på en stabil nivå och mellan januari och augusti 2024 omfattades i genomsnitt cirka 108 000 personer av aktiveringstjänster. Antalet är i genomsnitt motsvarande som under 2023. Anslagen i budgeten för 2024 har dock bundits upp till nästan fullt belopp och man har varit tvungen att delvis begränsa utbudet av tjänster hösten 2024. Överföringen av Arbetskraftsservicen vid årsskiftet 2024—2025 kan också vara förenad med utmaningar i fråga om hur tjänsterna kan fortsätta i sin fulla omfattning genom övergångsperioden. Antalet personer som får service kan alltså i genomsnitt minska något under det följande halvåret. Utskottet betonar att övergångsperioden i fråga om organiseringsansvaret för Arbetskraftsservice måste genomföras så att den så lite som möjligt inverkar på den service som kunderna får.

Överföring av organiseringsansvaret för Arbetskraftsservicen

Arbets- och näringsministeriets huvudtitel har under tidigare år omfattat utgifter för offentlig Arbetskrafts- och företagsservice. Från och med ingången av 2025 svarar de Arbetskraftsmyndigheter som kommunerna bildat för organisationen av Arbetskraftsservicen. Finansieringen av organisationen av Arbetskraftsservicen har därför överförs till moment 28.90.30 (statsandel till kommunerna för ordnande av basservicen). Ordandet av Arbetskraftsservicen blir således ett nytt statsandelsåliggande för kommunerna, och finansieringen riktas via statsandelen för basservicen. För de nya och utvidgade uppgifterna beviljas statsandelsfinansiering till fullt belopp i hela landet när reformen träder i kraft. I praktiken innebär det att det belopp av finansieringen som skulle ha budgeterats i statsbudgeten för organisation av Arbetskraftsservice, om staten fortfarande hade haft organiseringsansvar 2025, överförs till statsandelarna.

Finansieringen fördelas regionalt på ett sätt som avviker från nuläget. Statsandelsfinansieringen för den nya uppgiften riktas till kommunerna utifrån två kriterier som båda väger lika mycket. Det ena kriteriet för finansiering är antalet personer i arbetsför ålder (18—64 år) och det andra antalet arbetslösa, vilket innefattar såväl arbetslösa arbetssökande och arbetssökande som deltar i sysselsättningsfrämjande service. Finansieringsmodellen inbegriper även ett undantag som gäller integrationsutbildning och utifrån vilket finansiering riktas via kriteriet om främmande språk som modersmål. Anslaget kommer i fortsättningen att kunna användas mer flexibelt än tidigare. Kommunerna kan själva välja att kalkylmässigt budgetera ett större eller mindre belopp än statsandelen för Arbetskraftsservice för att ordna servicen. Dessutom kan finansiering som riktas till ordnande av Arbetskraftsservice i kommunerna fördelas mellan olika tjänster på ett sätt som väsentligt avviker från nuläget.

Beslutet om överföringen av organiseringsansvaret för Arbetskraftsservice och vilka tjänster som överförs fattades i huvudsak i slutet av den föregående valperioden i samband med godkännandet av totalreformen av lagen om ordnande av Arbetskraftsservice och integrationslagen. Under innevarande valperiod har det dock gjorts sådana ändringar i helheten som motsvarar det nuvarande

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

regeringsprogrammet. Ändringarna gäller förbättrande av invandarmödrarnas ställning (+ 4,94 miljoner euro), upphävande av kommunernas sysselsättningsskyldighet (- 18,65 miljoner euro) samt sänkning av sysselsättningsanslagen (- 37 miljoner euro). De två första regeringspropositionerna om ovan nämnda ändringar har redan behandlats i riksdagen och propositionen om minskning av sysselsättningsanslagen (RP 120/2024 rd), där det föreslås ändringar i kommunernas och samkommunernas möjligheter till lönesubvention, behandlas för närvarande i riksdagen.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet konstaterar att överföringen av organiseringsansvaret för arbets- och närings tjänsterna till kommunerna vid ingången av 2025 är en mycket betydande strukturreform som kan påverka arbetskraftsservicen i betydande grad. Utskottet anser det vara viktigt att noggrant bevaka genomförandet av målen för reformen, hur finansieringen räcker till och vilka regionala konsekvenser reformen har. Utskottet påpekar dessutom att de faktiska hindren för sysselsättning för många långtidsarbetslösa hänför sig till social- och hälsovårdstjänsterna. Det kan till exempel röra sig om problem som gäller livshantering, användning av berusningsmedel eller psykisk ohälsa. Dessa problem kan i allmänhet inte lösas inom sysselsättningstjänsterna utan hör till social- och hälsovårdstjänsterna som välfärdsområdena ansvarar för.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Finansministeriet förutsätter att ministerierna i motiveringen till huvudtiteln i sitt budgetförslag tar in en sammanfattande granskning av sådan verksamhet i anslutning till budgeten som har betydande konsekvenser för könen. Vid granskningen av konsekvenserna för jämställdheten ska särskild uppmärksamhet fästas vid de samhälleliga effektmålen för jämställdheten mellan könen inom förvaltningsområdet och vid de utgifter inom förvaltningsområdet som kan inverka på förverkligandet av jämställdheten.

Enligt uppgift till utskottet har Institutet för hälsa och välfärd (THL) som en del av uppföljningen av jämställdhetsintegreringen årligen på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet analyserat kvaliteten på och innehållet i ministeriernas samlade granskningar. Analyserna tar särskilt fasta på mål, åtgärder och anslag som främjar jämställdheten mellan könen. I budgetpropositionen för 2025 har jämställdhetsperspektivet för varje ministeriums del inkluderats i motiveringen till respektive huvudtitel. Dessutom ingår det under varje huvudtitel ett särskilt avsnitt om hur fördelningen av anslag inom förvaltningsområdet påverkar jämställdheten. Avsnittens omfattning och innehåll varierar dock beroende på ministerium.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet betonar att främjandet av jämställdheten bör beaktas som en del av budgetprocessen. Utskottet anser det vara viktigt att man målmedvetet fortsätter utveckla granskningarna som gäller jämställdhet så att de är mer heltäckande än i nuläget och bättre jämförbara sinsemellan.

I budgeten för 2025 ökar statens skatteinkomster till följd av höjningen av den allmänna mervärdesskattesatsen, som trädde i kraft redan i början av september 2024. Skatteinkomsterna ökar också av att mervärdesskattesatsen för nyttigheter som omfattas av den reducerade skattesatsen på 10 procent höjs 2025 (med undantag av tidningar och tidskrifter) samt av att mervärdesskattesatsen för sötsaker och choklad höjs sommaren 2025 från den reducerade skattesatsen på 14 procent till den allmänna mervärdesskattesatsen. Däremot sänks mervärdesskattesatsen för inkonti-

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

nensskydd, mensskydd och barnblöjor. Utskottet välkomnar att skattesatsen sänks med tanke på jämställdheten.

Arbetarskyddet

I budgetpropositionen för 2025 anvisas ett anslag på 29,07 miljoner euro för omkostnader för regionförvaltningsmyndigheternas ansvarsområden för arbetarskyddet. Anslaget är mer än 600 000 euro mindre än i 2024 års budget. Det minskade anslaget återspeglas i verksamheten inom ansvarsområdena för arbetarskyddet.

Sakkunniga har framfört att arbetarskyddsmyndigheternas funktionsförmåga inom olika ansvarsområden har kunnat tryggas genom proaktiv ekonomiplanering, effektiviserad uppföljning och systematisk personalplanering. Å andra sidan har det också påpekats att det under de senaste åren har genomförts flera lagreformer som har medfört nya uppgifter för arbetarskyddsmyndigheterna, såsom tillsynen över bärbranschen och arbetsrelaterade människohandelsbrott.

Cirka 90 procent av arbetarskyddsmyndigheternas årliga utgifter är personalutgifter. Ungefär 75 procent av de anställda vid arbetarskyddsmyndigheterna sköter inspektörsuppgifter som omfattar fältövervakning inom arbetarskyddet. Det minskade anslaget har oundvikligen konsekvenser för antalet anställda och de årliga tillsynsåtgärderna. Utskottet anser det vara viktigt att bevaka hur arbetarskyddsmyndigheternas resurser räcker till.

Övrigt

Sakkunniga fäste uppmärksamhet vid lagen om funktionshinderservice och i anslutning till den vid likabehandling, delaktighet i samhället och ett självständigt liv för personer med funktionsnedsättning. Utskottet ser det som särskilt viktigt att man genom tillämpningen av lagen om funktionshinderservice stärker delaktigheten i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning. Möjliggörandet och stärkandet av delaktigheten i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning ska genomsyra lagen om funktionshinderservice och de olika tjänster som den omfattar.

Sakkunniga riktade kraftig kritik mot de föreslagna ändringarna i finansieringsandelarna för social trygghet genom vilka socialskyddsfondernas besparingar kanaliseras till stöd för statsfinanserna. Utskottet anser att målet att stoppa statens skuldsättning genom dessa ändringar är viktigt. Minskningen av socialskyddsfondernas utgifter minskar inte statens och kommunernas skuldsättning utan kanalisering av besparingarna. Utskottet fäster dock utifrån sakkunnigutfrågningen uppmärksamhet vid att försäkringsavgifterna inom den arbetsbaserade sociala tryggheten är avsedda för finansiering av inkomstrelaterade förmåner. Således kan den föreslagna ändringen anses vara besvärlig med tanke på försäkringsprincipen och hotar att fördunkla sambandet mellan socialförsäkringsavgifterna och förmånerna.

Sakkunniga uttryckte dessutom oro över nedskärningarna i budgeten i fråga om utbildningen, i synnerhet när det gäller fortbildning och examensinriktad fortbildning inom yrkesutbildningen. Sakkunniga påpekade att nedskärningarna i utbildningen hotar arbetstagarnas möjligheter att utveckla sin kompetens, vilket i sin tur äventyrar tillgången på kompetent arbetskraft. Utskottet anser det vara viktigt att man också i fortsättningen genom att trygga förutsättningarna för kontinu-

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

erligt lärande bland vuxna ser till att det finns tillräckligt med kompetent arbetskraft. Med tanke på detta är det bra att det för Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning Skols föreslås ett anslag på 10 miljoner euro för ett pilot- och utvecklingsprojekt som gäller studier vid sidan av arbetet.

Oro uttrycktes också över nedskärningarna i kommunernas integrationsersättningar. Det befarsades att nedskärningarna orsakar sparkrav på kommunerna och välfärdsområdena, vilket kan inverka på de tjänster som integrationskunderna får och därigenom på deras möjligheter att integreras och få arbete. Utskottet anser dock att propositionens mål att stärka de offentliga finanserna är viktigt och konstaterar att kommunerna och välfärdsområdena också får färre uppgifter i och med att de kalkylerade ersättningarna minskar. Kommunernas och välfärdsområdenas skyldighet att planera, utveckla och följa upp integrationsfrämjandet lindras. Avsikten är att ändringarna genomförs så att de inte försämrar språkutbildningen, tjänsterna inom småbarnspedagogiken eller undervisningen eller de sysselsättningsfrämjande tjänsterna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Saara-Sofia Sirén saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Miko Bergbom saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Mikko Lundén saf
medlem Anders Norrback sv
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Mikko Polvinen saf
medlem Piritta Rantanen sd
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Timo Suhonen sd
ersättare Pia Sillanpää saf
ersättare Markku Siponen cent
ersättare Juha Viitala sd.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Sekreterare var

plenarråd Miika Suves.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 1/ sd

Avvikande mening 1

Motivering

Allmänt

Den offentliga skuldsättningen har fortsatt att öka trots stora ord från regeringens håll. Den offentliga skulden utgör i nuläget 80 procent av bnp. Skuldsättningen har ökat med 5,2 procentenheter jämfört med året innan. Under perioden april–juni 2024 ökade den offentliga skuldsättningen i Finland snabbare än i något annat EU-land. För ett år sedan förutspådde finansministeriet att sysselsättningen kommer att börja öka och att den ekonomiska tillväxten blir positiv 2024. Detta har inte förverkligats och nu förutspår finansministeriet att bnp minskar med 0,2 procent under innevarande år. OP-gruppen i sin tur förutspår en minskning på upp till 0,5 procent.

Regeringens ekonomiska politik är inte trovärdig. Antalet arbetsplatser har minskat och arbetslösheten och fattigdomen ökar. Vid sakkunnigutfrågningen framgick det dock att man i planen för de offentliga finanserna i våras har tagit in åtgärder som ska stärka de offentliga finanserna med endast 4,4 miljarder euro. Det är en betydande skillnad i förhållande till de 9 miljarder euro som eftersträvas. För att tillförlitligt kunna bedöma om anpassningsmålet på 9 miljarder euro är realistiskt behövs det konkreta förslag på hur de besparingar som är förknippade med osäkerhetsfaktorer genomförs. På så sätt skulle gapet mellan de inskrivna anpassningsåtgärderna och det uttalade målet minskas, vilket skulle göra målet mer trovärdigt.

Den lösning som den parlamentariska arbetsgrupp som verkade under förra regeringsperioden nådde om att öka utgifterna för forskning och utveckling till 4 procent i förhållande till bnp fram till 2030 är en välkommen tilläggsatsning i en situation där Finlands ekonomi lider av produktivhetsproblem. Dess inverkan på företagens investeringar och satsningar på produktiviteten syns dock först på längre sikt. Finland skulle redan nu ha behövt satsningar för att förbättra produktiviteten. Därför behöver vi nu snabbare metoder för att stärka sysselsättningen, bland annat satsningar på kompetensutveckling, utbildning och matchningsproblemet där lediga jobb och arbetskraft inte möts. Regeringens verktygslåda innehåller inga sådana åtgärder.

Sysselsättning

De sysselsättningsåtgärder som regeringen Orpo-Purra har vidtagit har inte fungerat eftersom arbetslösheten i strid med regeringens löfte har ökat inom samtliga åldersgrupper och regioner under årets gång. Sysselsättningsutvecklingen har varit den sämsta i Europa. Enligt arbets- och näringsministeriet fanns det i september 279 700 arbetslösa arbetssökande. Det är 29 900 fler än vid motsvarande tidpunkt året innan. Antalet lediga jobb har minskat med 53 000. I september 2024 fanns det bara 56 200 lediga arbetstillfällen. Det finns 98 700 långtidsarbetslösa personer, vilket är 8 800 fler än året innan. För varje ledig arbetsplats finns det fem arbetslösa arbetssökande.

Finansministeriets prognos över sysselsättningsutvecklingen 2025 är mer optimistisk än hos de övriga prognosinstituten. Förväntningarna på att sysselsättningsläget förbättras stöder sig på ett ökat behov av arbetskraft inom arbetskraftsintensiva sektorer, såsom byggverksamhet och servi-

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Avvikande mening 1/ sd

ce. I budgetpropositionen konstateras det dock att regeringens mål att öka antalet arbetsplatser med 100 000 inte kommer att nås under regeringsperioden, utan först på längre sikt.

Regeringens beslut om att avskaffa vuxenutbildningsstödet och alterneringsledigheten har förvärrat möjligheterna för personer som blir arbetslösa att skaffa sig nytt kunnande som behövs i arbetslivet och att utbilda sig inom ett nytt yrke. Dessutom sänder nedskärningarna på 120 miljoner euro inom yrkesutbildningen helt fel signal i en situation där företag och arbetstagare är i allt större behov av kunnande.

Vid utskottets sakkunnigutfrågning lyftes det fram att fler än 100 000 nya personer kommer att överskrida fattigdomsgränsen. De som överskrider fattigdomsgränsen genom regeringens beslut är fler än antalet arbetsplatser som beräknas i regeringspropositionerna. Det vittnar om att regeringens många nedskärningar har drabbat samma personer.

Genomförandet av reformen av arbets- och närings tjänsterna

Arbets- och närings tjänsterna överförs till kommunerna från ingången av 2025. Reformen har till centrala delar beretts i samband med försök i kommunerna. Trots löftena får inte kommunerna alla de verktyg för att hantera arbetslöshet som arbets- och näringsbyråerna hade tillgång till. Baserat på regeringsprogrammet och sysselsättningsläget enligt lägesbilden våren 2023 minskar regeringen arbetslöshetsanslagen med 37 miljoner euro och fråntar kommunerna möjligheten att ordna lönesubventionerat arbete. Det innebär dessvärre att en metod för att sysselsätta de arbetslösa som är svårast att sysselsätta slopas. Vid utfrågningen av sakkunniga har bland annat Kommunförbundet uttryckt oro över att de medel som överförs från staten till kommunerna är mindre än kostnaderna som uppkommer av överföringen och utkomstskyddet. Finansieringsunderskottet beräknas ligga på mellan 80 och 100 miljoner euro.

Jämlikheten går bakåt

Sakkunniga, i synnerhet jämställdhetsombudsmannen, har uttryckt oro över att jämlikheten i Finland är på väg bakåt eller till och med håller på att brytas ned. Enligt social- och hälsovårdsministeriets promemoria vittnar de sammantagna konsekvenser som ändringarna i lagstiftningen om utkomstskydd och social- och hälsovårdstjänster 2024 och 2025 har, i fråga om tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för olika grupper av människor, om en hård utveckling. Detsamma gäller de konsekvenser som ändringarna i socialskyddet sammantaget har för hushållens ekonomiska ställning.

Bland personer i yrkesverksam ålder är i synnerhet kvinnor, ensamförsörjare, unga vuxna, partiellt arbetsföra och svår- eller svårutbildade arbetslösa i utsatt ställning. Ändringarna i socialskyddsförmånerna försämrar särskilt försörjningen för dessa grupper. I den största riskgruppen bland barnfamiljerna är de familjer som har en förälder och för vilka förmånerna har större betydelse. När utkomsten försämrats kan problemen hopa sig och då finns en ökad risk för marginalisering bland barn och unga.

Korseffekterna av den senaste tidens regeringspropositioner och lagförslag drabbar dessutom samma människor. Därför finns det skäl att i samband med behandlingen av budgetpropositionen

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Avvikande mening 1/ sd

för 2025 granska propositionernas korseffekter med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I synnerhet som nedskärningar enligt riktlinjerna från de organ som övervakar olika människorättskonventioner inte bör riktas till de befolkningsgrupper som har de lägsta inkomsterna eller är mest utsatta.

Med tanke på barnets bästa och tillgodoseendet av barnets rättigheter bör man undvika i synnerhet sådana politiska åtgärder som ökar barnfattigdomen samt sådana åtgärder som försämrar situationen för dem som ansvarar för omsorgen om barnet. Tyvärr har regeringens förslag sådana konsekvenser.

Det är oroväckande att tillgången till jämställdhetsinformation i fortsättningen upphör när Institutet för hälsa och välfärd redan proaktivt har beslutat lägga ned Centret för jämställdhetsinformation.

Arbetarskyddet

I budgetpropositionen för 2025 har det anvisats ett anslag på cirka 29 miljoner euro för omkostnader för regionförvaltningsmyndigheternas ansvarsområden för arbetarskyddet. Det är en nedskärning på 600 000 euro jämfört med 2024. Minskningen av anslagen återspeglas oundvikligen i verksamheten inom ansvarsområdena för arbetarskyddet. Av anslagen i budgetpropositionen anvisas 200 000 euro för tillsynen över lokala avtal. Det är alldeles för lite för en tillräcklig tillsyn. Dessutom har social- och hälsovårdsministeriet i sitt yttrande till utskottet påpekat att 15 årsverken försvinner från arbetarskyddet.

Arbetarskyddsmyndigheternas insatser är viktiga vid bekämpningen av arbetsrelaterade fenomen inom den svarta ekonomin i samarbete med andra myndigheter. Allt det ovannämnda har krävt personalresurser och flera års utveckling av verksamheten och tillsynen. Mängden tillsynsuppgifter ökar men arbetarskyddsmyndigheterna blir tvungna att agera med färre resurser när antalet anställda minskar.

Det är viktigt att särskilt fästa vikt vid arbetarskyddsmyndigheternas rätt till information och redskap för att upptäcka lönedumpning. Det gäller i synnerhet inom offentlig upphandling, där det behövs preciseringar i beställaransvarslagen för att upptäcka kedjor som snedvrider konkurrensen och sådana internationella företag inom olika branscher som bevisligen bedriver lagstridig verksamhet i Finland. Tillsynen försvåras ytterligare av regeringens proposition om att möjligheten till lokala avtal utvidgas till att gälla utsända arbetstagare i Finland. Det blir ännu svårare än tidigare att övervaka arbetsvillkoren för dessa personer.

Kampen mot svart ekonomi

Regeringens satsningar för att bekämpa svart ekonomi skvallrar om att det inte är något som intresserar regeringen. Regeringen har till och med underlättat och skapat möjligheter för utnyttjande av arbetskraft. Regeringen har varit aktiv när det gäller att ändra spelreglerna för arbetslivet och minska arbetstagarnas rätt att försvara sina ekonomiska och sociala intressen. Genom att skapa kaos på arbetsmarknaden har regeringen öppnat dörrarna för osund och snedvriden konkurrens. Det gynnar framför allt ohederliga företag.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 1/ sd

Svart ekonomi kunde på ett genuint sätt bekämpas genom de lagmotioner som förelagts riksdagen om möjlighet för organisationer att väcka talan, tolkningsföreträde vid tvister om kollektivavtal och kriminalisering av lönedumpning. Myndigheternas samarbete och tillgång till information är ytterst viktiga faktorer i kampen mot svart ekonomi och de måste stärkas ytterligare.

Säkerställandet av tillgången till kompetent arbetskraft är en förutsättning för tillväxt också på lång sikt

I Finland behöver vi också sörja för tillväxtförutsättningarna på lång sikt. Utan kompetent arbetskraft klarar vi oss inte i framtiden. Därför måste man se till att utbildningsmöjligheterna inte försämras och att människorna kan uppdatera sitt kunnande också under arbetskarriärens gång. Regeringens beslut om att bland annat skära ned i yrkesutbildningen och slopa vuxenutbildningsstödet stöder inte förutsättningarna för den vuxna befolkningen att hänga med när arbetslivet förändras.

Samtidigt måste man se till att främja de faktorer som lockar och håller kvar arbetskraftsinvandrare. I det avseendet har regeringen Orpo mycket att förbättra. Exempelvis har regeringens regel med tre eller sex månaders arbetslöshet väckt stor oro bland internationella experter. Med beaktande av Finlands allt svagare försörjningskvot har arbetskraftsinvandringen en viktig roll för att förbättra de offentliga finanserna.

Utveckling av ett förlikningssystem enligt en nordisk modell

I stället för regeringens så kallade exportdrivna lönemodell bör förlikningssystemet utvecklas enligt en genuin nordisk modell. Det innebär att riksmedlarens byrå får en större roll så att den mer aktivt än i nuläget kan stödja möjligheterna att komma överens i de olika skedena av kollektivavtalsförhandlingarna.

Till exempel kan riksmedlarens byrå redan i inledningsskedet hjälpa arbetsmarknadsparten att skapa en gemensam lägesbild genom att framföra objektiv information om exempelvis den ekonomiska utvecklingen och löne- och jämställdhetsutvecklingen. Genom ett större stöd från riksmedlarens byrå under hela kollektivavtalsförhandlingarnas gång kan parterna i så stor utsträckning som möjligt söka samförstånd sinsemellan.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 1 /sd

Helsingfors 23.10.2024

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Avvikande mening 2 /cent

Avvikande mening 2

Motivering

Centerns grupp i arbetslivs- och jämställdhetsutskottet grundar sin analys på skrivningarna i regeringsprogrammet och huruvida de löften som avgetts där uppfylls i budgetpropositionen för 2025.

Budgeten för 2025 uppvisar ett underskott på 12,2 miljarder euro. Regeringen fokuserar i första hand på att anpassa sin ekonomiska politik när det centrala problemet i Finlands ekonomi är tillväxt- och produktivitetsunderskottet. Att spara är nödvändigt, det är uppenbart, men lika uppenbart borde det vara att bygga upp och stärka förutsättningarna för tillväxt i hela Finland.

Den tillväxtpolitiska linjen är helt enkelt otillräcklig, rentav oambitiös. Det är nödvändigt att satsa kraftigt på forskning och produktutveckling i enlighet med den parlamentariska överenskomsten.

Det finns många sätt att stödja tillväxten. Utkastet till lag om dieselolja för yrkestrafik ligger i finansministerns bordslåda i väntan på att bli lämnad till riksdagen. Regeringen borde fatta djärva och innovativa beslut. Sådana vore till exempel försök med särskilda ekonomiska regioner, tidsbegränsad befrielse från samfundsskatt eller försök med regional studielånskompensation. Syftet med försöket är att få information om hur den regionala studielånskompensationen inverkar exempelvis på tillgången på arbetskraft inom försöksområdet och på områdets livskraft.

I synnerhet östra Finland behöver under dessa tider statligt stöd för att utsikterna för regionen ska stärkas.

Finansieringsmöjligheterna för tillväxtorienterade företag bör tryggas. Regeringen bör ge verktyg för hur resultaten av forsknings- och produktutvecklingen kommersialiseras och omvandlas till produktion och export. I förordet till finansministeriets ekonomiska översikt som bifogats budgetboken sägs följande: ”Frågan om hur utsikterna ska omvandlas till konkreta investeringar, produktion och arbetstillfällen är en kärnfråga för den ekonomiska politiken, och en fråga som vi måste besvara på rätt sätt.”

Sysselsättningsåtgärder

Vi välkomnar och stöder regeringens mål att öka sysselsättningen.

Under statsminister Sipiläs regeringsperiod uppställdes också ett ambitiöst mål på 100 000 sysselsatta, vilket uppnåddes. Då satte regeringen upp målet och därefter förhandlade man med arbetsmarknadens parter om hur målet skulle nås. Nu är regeringens vägval diktering vilket håller på att leda till en hård konflikt med löntagarorganisationerna.

Regeringen ska ha initiativrätt, men det måste övervägas om tvång leder till ett gott, bestående och rättvist slutresultat.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Avvikande mening 2 /cent

Som det ser ut nu har regeringens metoder inte gett resultat. Trenden för det relativa arbetslöshetstalet har stigit till 8,4 procent. Det finns ungefär 30 000 fler arbetslösa än ifjol, alltså är vi på väg i fel riktning.

Vi är också oroade över vågen av konkurser och samarbetsförhandlingar. Flera kommuner och stora företag har under hösten meddelat om omställnings- och samarbetsförhandlingar, vilket innebär färre arbetsplatser. Det höjer inte sysselsättningsgraden.

Är till exempel den första dagens sjukfrånvaro utan lön något som det lönade sig för regeringen att med våld hålla fast vid? I synnerhet som man inte ens har kunnat beräkna sysselsättningseffekterna för den i regeringens eget program. Eller lönar det sig att hamna i konflikt med anställda inom den offentliga sektorn genom att försöka ingripa i riksmedlarens roll med hjälp av lagstiftning? Man kan egentligen inte komma överens om lönebildningen genom lag. Övergången till en exportstyrd modell bör ske som förhandlingsresultat mellan arbetsmarknadsorganisationerna.

Slopandet av det skyddade beloppet för utkomstskyddet har drabbat deltidsarbetande hårt. Har ändringen medfört avsevärda besparingar? Det skulle vara bra att göra en bedömning av detta.

Arbets- och näringstjänsterna

Vi är bekymrade över finansieringen av arbets- och näringstjänsterna när de överförs till kommunerna. Det är fråga om en betydande strukturreform som sannolikt har stora konsekvenser för arbetskraftsservicen. När det gäller finansieringen ser det ut som att den är otillräcklig.

Statsandelsfinansieringen för arbets- och näringstjänsterna minskar från 700 miljoner till 590 miljoner. För små resurser kan medföra oskäligen utmaningar för kommunerna.

Regeringen har lovat att finansiera kommunernas nya uppgifter till fullt belopp. Arbets- och näringstjänsterna drabbas dock av sparåtgärder på 37 miljoner euro, när den planerade ändringen som gäller begränsning av användningen av lönesubvention träder i kraft från årsskiftet. Enligt propositionen kan lönesubvention beviljas en kommun eller samkommun endast för att anställa en person med nedsatt arbetsförmåga eller av en person som fyllt 60 år och länge varit arbetslös. Begränsningen av användningen av lönesubvention handlar inte om att slopa en lagstadgad norm eller uppgift, utan om att slopa ett verktyg för att hantera arbetslöshet. Ur denna synvinkel är minskningen av finansieringen i syfte att begränsa användningen av lönesubvention en ren nedskärning.

Kommunernas ekonomiska situation är också i övrigt svår och de bör stödjas på bästa möjliga sätt så att de klarar av sina nya uppgifter.

Besparingar får inte riktas särskilt mot barn och familjer

Vi ser med oro på hur regeringen riktar avsevärda besparingar särskilt mot barn och familjer. Regeringen har slopat barnförhöjningarna från utkomstskyddet för arbetslösa, trots att man enligt propositionen i stor utsträckning motsatte sig att förhöjningarna slopas under remissbehandlingen.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd Avvikande mening 2 /cent

Enligt propositionen ökar särskilt slopandet av barnförhöjningarna avsevärt behovet av grundläggande utkomststöd som kommunerna finansierar till hälften. Beroendet av utkomststöd försvagar incitamenten för deltidsarbete. Barnförhöjningarna inom utkomstskyddet för arbetslösa har tidigare bedömts vara ett kostnadseffektivt sätt att minska barnfattigdomen. Nativiteten i Finland ligger på en historiskt låg nivå och regeringen borde tvärtom inge hopp och framtidstro för familjerna.

Tremånadersregeln gör Finland mindre attraktivt

För närvarande är tillgången på kompetent arbetskraft i Finland en mycket angelägen fråga. Regeringens kyliga inställning till arbetskraftsinvandring bekymrar i stor utsträckning näringslivet. Finlands näringsliv lyfter i sitt utlåtande särskilt fram den så kallade tremånadersregeln, det vill säga att arbetstagaren måste hitta ett nytt jobb inom tre månader. Det kan ha mycket negativa konsekvenser för Finlands attraktionskraft särskilt för dem som arbetar med expert- och ledningsuppgifter, men också för dem som utför uppgifter på tjänstenivå bland annat när de är förknippade med längre rekryteringsprocesser.

Centerns utskottsgrupp anser att regeringens hot om att kasta ut experter ur landet efter tre månaders arbetslöshet är en mycket dålig politik. Det väcker oro och lockar inte till att flytta till Finland med familjen eller att bilda familj i Finland, om utsikterna för boende här blir osäkra. Utan anställda växer inte ekonomin. Arbetskraftsinvandringen bör främjas och åtminstone inte bromsas upp.

Vuxenutbildningsstödet borde inte ha slopats

Regeringen fattade ett kortsiktigt beslut om att minska finansieringen till yrkeshögskolorna, sommaruniversiteten, folkhögskolorna och andra aktörer inom det fria bildningsarbetet. Till samma kortsiktiga lista över nedskärningar hör beslutet att dra in vuxenutbildningsstödet.

Regeringen slopade vuxenutbildningsstödet helt och hållet från och med den 1 augusti 2024. Omkring en tredjedel av dem som får vuxenutbildningsstöd har fått stöd för social- eller hälsovårdsutbildning. Med hjälp av stödet har många närvårdare studerat till omsorgsassistent eller sjukskötare, och sjukskötare eller barnmorskor har avlagt högre yrkeshögskoleexamen eller magisterexamen, som ger behörighet att sköta utvecklings-, expert- och ledningsuppgifter inom hälso- och sjukvården. Inom undervisningsväsendet har vuxenutbildningsstödet möjliggjort till exempel studier som speciallärare eller som yrkespedagog för en person som i bakgrunden har lärarexamen.

I stället för att slopa stödet kunde villkoren för erhållande av stöd vid behov ha fastställts på nytt. Alla examina inom social- och hälsovården är noggrant reglerade och för att utöva yrket krävs avläggande av examen och legitimation som söks därefter. Examina inom social- och hälsovården omfattar långa praktikperioder, som det är mycket svårt att genomföra vid sidan av heltidsarbete. Således räcker det inte nödvändigtvis att enbart säkerställa och stärka kontinuerligt lärande vid sidan av yrkeskarriären som en lösning när vuxenutbildningsstödet upphör. Möjligheterna till kontinuerligt lärande måste tryggas.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 2 /cent

Det utlovades ett ersättande system för vuxenutbildningsstödet. Regeringen har offentliggjort ett projekt som ska ersätta det indragna vuxenutbildningsstödet. Det har föreslagits 10 miljoner euro i finansiering för projektet. Vi välkomnar att man har tagit fram en ersättande modell för vuxenutbildningsstödet, men vi är oroade över om den är tillräcklig. Det behövs ytterligare effektiva åtgärder för att locka ny personal till de sektorer som lider brist på arbetskraft. Vi befarar att regeringens projekt inte i sig är tillräckligt för att kompensera de brister som sloandet av vuxenutbildningsstödet orsakar.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2024

Tuomas Kettunen cent
Markku Siponen cent

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 3 /gröna

Avvikande mening 3

Motivering

Regeringens politik är ojämlik på många sätt. Enligt social- och hälsovårdsministeriets konsekvensbedömning drabbar de mest betydande negativa konsekvenserna av ändringarna de personer som redan är i utsatt ställning, det vill säga låginkomsttagare och personer som i stor utsträckning använder offentliga tjänster. Regeringen skär ner i den sociala tryggheten, bostadsbidraget, indexbundna förmåner och sjukdagpenningen. Samtidigt gör regeringen betydande nedskärningar i social- och hälsovårdstjänsterna och höjer självriskandelarna för läkemedel och klientavgifterna inom hälso- och sjukvården.

Många av regeringens nedskärningar, såsom förlängningen av vårdgarantin och höjningen av klientavgifterna, drabbar samma grupper. Hit hör särskilt unga vuxna, partiellt arbetsföra och svår-sysselsatta arbetslösa. Av barnfamiljerna hör ensamförsörjarfamiljerna till den största riskgruppen. Konsekvenserna ökar risken för utslagning och att problemen hopar sig.

Med tanke på tillgodoseendet av barnens bästa bör man i synnerhet undvika åtgärder som ökar barnfattigdomen. Regeringens politik har dock den motsatta effekten, eftersom den leder till ökad barnfamiljsfattigdom. De gröna kan inte acceptera oskäligen nedskärningar eller att de totala konsekvenserna av nedskärningarna inte har bedömts för alla grupper av människor som berörs.

Det är också oroväckande att lagförslagen enligt social- och hälsovårdsministeriets konsekvensbedömning tydligt försämrar jämställdheten mellan könen. Inkomsterna minskar mest för ensam-boende och ensamförsörjarfamiljer, där vårdnadshavarna oftast är kvinnor.

Regeringen fattar också flera beslut som fjärrar människor från arbetet. Nedskärningarna i ungdomsarbetet och rehabiliteringen av unga gör det svårare särskilt för utsatta unga att etablera sig på arbetsmarknaden. Nedskärningarna i integrationsersättningarna är ogrundade. De står också i strid med regeringsprogrammet, där man strävar efter en fungerande och framgångsrik integration av invandrare.

Inte heller regeringens nedskärningar i studier och utbildning lindrar bristen på kompetent arbetskraft i Finland. Regeringens nedskärningar drabbar till exempel yrkesutbildningen, även om det just nu skulle vara viktigt att satsa på den. Finland behöver mer välutbildat folk såväl till daghem som till företag inom grön teknik. Det behövs satsningar på utbildningen istället för nedskärningar och varje barn bör garanteras högklassig småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och behövligt stöd under hela utbildningsvägen.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 3 /gröna

Helsingfors 23.10.2024

Fatim Diarra gröna

Utlåtande AjUU 12/2024 rd

Avvikande mening 4 /vänst

Avvikande mening 4

Motivering

Med sin budget för 2025 fortsätter regeringen Orpo sin överdimensionerade nedskärningspolitik och avvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen. Regeringens sysselsättningsmål skulle ha krävt en höjning av sysselsättningsgraden med tre procentenheter under regeringsperioden. Utvecklingen har gått i fel riktning och redan nu skulle det krävas 4,5 procentenheter för att nå målet. Den akuta risken är att konjunktursvackan fördjupas och arbetslösheten fortsätter att öka, och då hamnar målet allt längre bort.

Regeringens ensidiga arbetsmarknadspolitik har lett till en kris på arbetsmarknaden och gör höstens avtalsförhandlingar exceptionellt krävande. Samtidigt som långtidsarbetslösheten ökar skär regeringen i budgeten för 2025 i resurserna för skötseln av sysselsättningen bland annat genom att avveckla kommunernas möjlighet att skapa sysselsättning genom lönesubventionerat arbete. Dessutom slopar regeringen Jobbkanalen Ab, som sysselsätter partiellt arbetsföra, utan att vidta några ersättande åtgärder för att främja sysselsättningen bland dessa personer.

Nedskärningarna i sysselsättningsanslagen äventyrar den länge planerade reformen av arbets- och näringstjänsterna när tjänsterna nästa år överförs till kommunerna samtidigt som antalet klienter ökar betydligt. Vänsterförbundet anser att sysselsättningstjänsterna bör garanteras tillräckliga resurser, samtidigt som man bör se till att de riktas på ett ändamålsenligt sätt. Den nuvarande serviceprocessen, som på detaljnivå skrivits in i lagen och som förutsätter ansökningar på löpande band, har visat sig vara ineffektiv. För att främja sysselsättningen bör kommunerna ges större spelrum att tillhandahålla tjänster som genuint motsvarar individernas behov.

Regeringen fortsätter också inkommande år att skära i den sociala tryggheten, bland annat genom att avstå från förhöjningsdelen som betalas på arbetslöshetsersättning under tiden för sysselsättningsfrämjande tjänster. Det beslutet försvagar inte bara försörjningen utan också incitamenten för att utveckla den egna kompetensen eller arbetsförmågan, och därigenom incitamenten för sysselsättning. Nedskärningarna i den sociala tryggheten verkar ha ett värde i sig för regeringen, eftersom nedskärningarna i bostadsbidragen och sloandet av skyddsdelarna redan tidigare uttryckligen har försvagat incitamenten för sysselsättning.

Till följd av en dålig socialpolitik har antalet personer som får utkomststöd ökat betydligt i år. Utvecklingen går i helt fel riktning och leder endast till ökad generationsöverskridande utslagning. Vänsterförbundet kräver att alla nedskärningar i utkomstskyddet för arbetslösa och bostadsbidraget återtas. Dessutom bör det skyddade beloppet återtas och höjas till 500 euro i månaden.

I budgeten för 2025 har regeringen dock beslutat att anpassningsåtgärderna inom den offentliga ekonomin igen riktas så att de på ett oskäligt sätt slår mot de finländare som har det sämst ställt och försämrar situationen särskilt för kvinnodominerade branscher inom den offentliga sektorn.

Regeringens beslut att dra in vuxenutbildningsstödet är ett allvarligt misstag som hotar att ytterligare förvärra bristen på arbetskraft särskilt inom social- och hälsovården och småbarnspedago-

Utlåtande AjUU 12/2024 rd
Avvikande mening 4 /vänst

giken. Vänsterförbundet har förbundit sig att återinföra vuxenutbildningsstödet nästa gång vi sitter i regeringen. Samtidigt skär regeringen också i yrkesutbildningen och gör det på många sätt mindre attraktivt att flytta till Finland för att arbeta. Dessa beslut främjar inte sysselsättningen och de offentliga finanserna, utan leder endast till en nedåtgående spiral av försämringar.

Höjningen av utgifterna för att vara sjuk och de omfattande tilläggsnedskärningarna inom social- och hälsovården försvagar tillgången till vård och hotar att ytterligare öka ojämlikheten i det finländska samhället när det gäller hälsoskillnaderna mellan befolkningsgrupperna. Ovan nämnda ändringar bidrar i kombination med regeringens arbetar- och kvinnofientliga arbetsmarknadspolitik – där man genom den så kallade exportdrivna modellen i praktiken planerar ett löneförhöjningstak för kvinnodominerade branscher – till att öka fattigdomen bland förvärvsarbetande och den allmänna utsiktslösheten inom kvinnodominerade branscher.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2024

Jessi Jokelainen vänst